

تحلیل موضوعی و عناصر روایی در کتاب «فرکانس ۱۱۶۰»، اثر فضل الله صابری

بابک روزبه، شاهرخ حکمت*، محسن ایزدیار

گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران.

سال هجدهم، شماره ششم، شهریور ۱۴۰۴، شماره پی در پی ۱۱۲، صص ۲۸۵-۲۶۷

<http://dx.doi.org/10.22034/bahareadab.2025.18.7910>

نشریه علمی سبک شناسی نظم و نثر فارسی

(بهار ادب سابق)

چکیده:

زمینه و هدف: با آغاز دفاع مقدس یادداشتهای روزانه رزمندگان، روایت وقایع جنگ در گزارشهای خبرنگاران، خاطره نگاشته دفاع مقدس را به جریان ادبی در کشور تبدیل ساخت. به تدریج این روایتها با فنون ادبی، ذوق هنری و بهره گیری از شاخصه های خاص تلفیق یافت تا جریان ادبی غالب در ادبیات کشور رفته رفته شکل گیرد. در این پژوهش کوشیده ایم تا با ارائه عناصر پیشنهادی خود خاطره نویسی را گونه ای مستقل از دیگر روایتها معرفی نماییم.

روشها: این پژوهش با مطالعه نظری به روش پژوهش کتابخانه ای و شیوه تحلیلی انجام شده است. محدوده و جامعه مورد مطالعه کتاب «فرکانس ۱۱۶۰» اثر فضل الله صابری است که توسط نشر سوره مهر منتشر شده است.

یافته ها: خاطره نگاشته ها همواره با گونه های دیگر ادبی چون داستان، رمان، زندگینامه، سفرنامه،...مورد بررسی قرار میگیرد و آن را مستقل از دیگر روایتها ندانسته اند. خاطره نویسی گونه ای مستقل از دیگر روایتهاست که میتواند بستری برای سایر گونه های ادبی و تاریخی باشد. مهمترین شاخصه خاطره نگاشته ها استناد است که آن را از سایر گونه ها متمایز میکند. پیشنهادهای ارائه شده در این پژوهش با مطالعه در منابع موجود تهیه تا عناصر کاملی ارائه دهیم و بتوانیم جایگاه آنها را در عناصر خاطره تثبیت نماییم.

نتیجه گیری: در اثر مورد پژوهش، نقش محوری عنصر زمان در انسجام روایت، شخصیت پردازی مستقیم و غیرمستقیم از کارکنان رادیو، زاویه دید اول شخص، مکان دقیق و مستند، استفاده از نثر گفتاری و معیار، به باورپذیری روایت افزوده اند. همچنین سوژه نو، موضوع مقاومت رسانه ای و حضور اسناد معتبر از دیگر ویژگیهای مهم «فرکانس ۱۱۶۰» است. نویسنده توانسته است با رعایت عناصر روایی پیشنهادی، اثری منسجم، مستند، و تأثیرگذار خلق کند که در حوزه ادبیات پایداری، جایگاه مستقلی از دیگر گونه های ادبی داشته باشد و در نوع خود نیز اثری مستقل باشد.

تاریخ دریافت: ۰۸ فروردین ۱۴۰۴
تاریخ داوری: ۱۰ اردیبهشت ۱۴۰۴
تاریخ اصلاح: ۲۵ اردیبهشت ۱۴۰۴
تاریخ پذیرش: ۰۴ تیر ۱۴۰۴

کلمات کلیدی:

خاطره نگاشته، روایت، دفاع مقدس، موضوع، عناصر، فرکانس ۱۱۶۰

* نویسنده مسئول:

sh-hekmat@iaui.ac.ir

۳۴۱۳۲۴۵۱ (+۹۸ ۸۶)

ORIGINAL RESEARCH ARTICLE

Thematic Analysis and Narrative Elements in the Book "Frequency 1160", by Fazlullah Saberi

B. Roozbeh, Sh. Hekmat*, M. Izadiar

Department of Persian Language and Literature, Arak Branch, Islamic Azad University, Arak, Iran.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 28 March 2025

Reviewed: 30 April 2025

Revised: 15 May 2025

Accepted: 25 June 2025

KEYWORDS

Written memory, narrative, sacred defense, subject, elements, frequency 1160

*Corresponding Author

✉ sh-hekmat@iau.ac.ir

☎ (+98 86) 34132451

ABSTRACT

BACKGROUND AND OBJECTIVES: With the beginning of the Sacred Defense, the daily notes of the warriors, the narration of the events of the war in the reports of the journalists, transformed the memoirs of the Sacred Defense into a literary trend in the country. Gradually, these narratives were combined with literary techniques, artistic taste and the use of special characteristics to gradually form the dominant literary trend in the country's literature. In this study, we have tried to introduce memoir writing as a type independent of other narratives by presenting our proposed elements.

METHODOLOGY: This research was conducted with a theoretical study using the library research method and the analysis method. The scope and population of the study is the book "Frequency 1160" by Fazlullah Saberi, published by Sureh Mehr Publishing.

FINDINGS: Memoirs are always examined with other literary genres such as stories, novels, biographies, travelogues, etc. and are not considered independent of other narratives. Memoir writing is a genre independent of other narratives that can be a platform for other literary and historical genres. The most important characteristic of memoirs is citation, which distinguishes it from other genres. The suggestions presented in this research were prepared by studying the existing sources in order to present complete elements and to be able to establish their place in the elements of memory.

CONCLUSION: In the work under study, the pivotal role of the element of time in the coherence of the narrative, direct and indirect characterization of the radio staff, first-person point of view, precise and documented location, use of spoken and standard prose, have added to the believability of the narrative. Also, the new subject, the issue of media resistance, and the presence of authentic documents are other important features of "Frequency 1160". By observing the proposed narrative elements, the author has been able to create a coherent, documented, and influential work that has an independent position from other literary genres in the field of sustainability literature and is also an independent work in its own right.

<http://dx.doi.org/10.22034/bahareadab.2025.18.7910>

NUMBER OF REFERENCES	NUMBER OF TABLES	NUMBER OF FIGURES
 27	 0	 0

مقدمه

ادبیات دفاع مقدس ادبیاتی مبتنی بر ارزشها و باورهای دینی است. خاطره‌نگاشته یکی از گونه‌های این ادبیات است که مبتنی بر همین ادبیات دینی و روایی است. روایت، رخدادهایی برخاسته از زبان است و از نظر زمانی و از نظر مکانی در دسترس مخاطبش نمی‌باشد. از دیدگاه علم وادب دیدگاههای مختلفی در خصوص خاطره و زندگی نوشت وجود دارد. برخی آنها را نوع ادبی میدانند و برخی آن را تاریخی میدانند و سوم اینکه، تلفیقی از آن دو یعنی ادبیات تاریخی.

بیان مسأله

این گونه ادبی چون گونه‌های دیگر دارای عناصر روایی است که لازم است خاطره‌نگار آن را رعایت کند. عدم رعایت این عناصر، در شکل آن نقایصی را به وجود خواهد آورد. از زمان ظهور اینگونه ادبی با اینکه در زمان این پژوهش، خاطره‌نگاشته‌ها جریان ادبی غالب کشور و آثار بسیاری سالانه در این زمینه به چاپ میرسد اما هنوز جایگاه خاطره‌نگاشته‌ها در میان انواع روایتها به طور مستقل مشخص نشده است و آن را با گونه‌های روایی دیگر چون؛ داستان کوتاه، رمان، زندگینامه و... مورد بررسی قرار میدهند. در این پژوهش برآنیم تا خاطره‌نگاشته‌های دفاع مقدس را روایتی تاریخی و ادبی مستقل از دیگر روایتها که میتوانند بستری برای تولید سایر گونه‌های روایی چون داستان، رمان و... شوند معرفی نماییم. همچنین خاطره‌نگاشته‌های دفاع مقدس را با عناصر پیشنهادی خود به عنوان یک گونه مستقل در میان سایر روایتها تبیین و آن پیشنهادها را در خاطره‌نگاشته «فرکانس ۱۱۶۰» اثر فضل‌الله صابری به روش تحلیلی بررسی نماییم.

اهمیت و ضرورت پژوهش

در دهه‌های سپری شده از خاطره‌نویسی دوران دفاع مقدس، پژوهشها و آثار متنوعی تولید شده است؛ اما به نظر میرسد که تفکیک قاطع و مستقلی با پیشنهادها و پژوهش برای این گونه ادبی صورت نگرفته است. ما در این پژوهش سعی بر آن داریم تا به این تفکیک دست یابیم؛ چراکه با گذشت حدود ۴ دهه از انتشار خاطره‌نگاشته‌های دفاع مقدس، میتوان چنین ادعا کرد که برخی از خاطره نگاشته‌های دفاع مقدس به ساختاری مختص به خود رسیده‌اند و میتوان آنها را به عنوان گونه‌ای مستقل از دیگر روایتها نگاه کرد. البته برخی از خاطرات دفاع مقدس را نیز میتوان به عنوان بستری برای خلق سایر روایتها و متون ادبی تلقی کرد. در ضمن، میتواند پژوهشگران این حوزه را به سمت کاوشهای جزیی‌تر در پیشنهادها سوق دهد تا فراسویی علمی در نگاه خاطره‌نگاران و مخاطبان این آثار گشوده شود.

پیشینه تحقیق

تتبع و اطلاعات داده‌ها نشان داد که درباره خاطره‌نگاشته‌های دفاع مقدس کتابها و مقالات محدودی منتشر شده است. برخی از این پژوهشها عبارت است از: مسعود امیرخانی (۱۴۰۱) در کتابی با عنوان «خاطره‌نویسی در زیست بوم دفاع مقدس گفتارها و مقاله‌ها» به رویکردهای خاطره‌نگاری به صورت بررسی کارگاهی و مباحثه‌ای در مقالات نویسندگان مطرح خاطره‌نویسی کشور پرداخته است و موضوعاتی چون سند، زوایای استناد، نثر و لحن، شیوه‌های تدوین و... در این کتاب مورد گفتگو قرار گرفته است. علیرضا کمری (۱۳۹۴) در کتابی با عنوان «پرسیمان یاد؛

گفتارهایی درباره خاطره‌نویسی و خاطره‌نگاشته‌های جنگ و جبهه/ دفاع مقدس» به صورت کارگاهی و مباحثه‌ای به مباحثی چون استناد پژوهی، خاطره داستان جنگ، مدیریت فرهنگی خاطرات جنگ، بایسته‌های فراروی خاطرات جنگ و... پرداخته است. احمد دهقان (۱۳۸۶) در کتابی با عنوان «خاک و خاطره» با نگاهی آموزشی به ذکر مؤلفه‌های خاطره‌نویسی دفاع مقدس پرداخته است. علیرضا کمری (۱۳۸۳) در کتابی با عنوان «با یاد خاطره» در سه جلد با درآمدی بر خاطره و خاطره‌نگاری پارسی به ابتدایی‌ترین نشانه‌های خاطره‌گویی و ثبت خاطرات به گونه‌های مختلف در تاریخ اشاره داشته و با طرح سؤال، پاسخهایی علمی حول موضوعیت و چیستی خاطره بیان کرده است. در جلد سوم مستقلاً به خاطره‌نویسی و خاطره‌نگاشته‌های جنگ و دفاع مقدس پرداخته است. زهرا غریب حسینی (۱۳۹۹) در مقاله «کارکردهای توصیف شخصیت در کتاب آب هرگز نمیمیرد» به کارکردهای شخصیت در این اثر به صورت توصیفی، تحلیلی با بیان ویژگیهای شخصیت و توجه بیشتر به ویژگیهای عاطفی- اخلاقی رزمندگان پرداخته است. لیلا میرزایی (۱۳۸۴) در رساله «بررسی ساختاری خاطره‌نویسی دفاع مقدس» به بررسی ساختاری خاطرات دفاع مقدس با تکیه بر عناصر داستانی پرداخته است، اما در مقاله حاضر با ارائه عناصر روایی پیشنهادی به تحلیل آنها با نمونه‌خوانی در کتاب «فرکانس ۱۱۶۰» میپردازیم. علیرضا کمری (۱۳۹۴) در کتابی با عنوان «پرسمان یاد؛ گفتارهایی درباره خاطره‌نویسی و خاطره‌نگاشته‌های جنگ و جبهه/ دفاع مقدس» به صورت کارگاهی و مباحثه‌ای به مباحثی چون استناد پژوهی، خاطره داستان جنگ، مدیریت فرهنگی خاطرات جنگ، بایسته‌های فراروی خاطرات جنگ و... پرداخته است. با بررسی این پژوهشها به این نتیجه میرسیم که به نظر میرسد خاطره‌نگاشته‌های دفاع مقدس با عناصر پیشنهادی این مقاله به عنوان گونه مستقلی از روایت معرفی نشده‌اند که پژوهش حاضر قصد دارد این رویکرد را با نگاه تحلیلی پژوهش نماید.

مباحث نظری

مفهوم روایت در ادبیات

روایت در زندگی جریان دارد و میتوان گفت: روایت بستر همه وقایع و رخدادهای زندگی ماست. حضور چشمگیر روایت‌های شفاهی و مکتوب در زندگی چون زندگینامه، خبرها، رسانه‌ها، نامه‌ها، غمها، شادیها و... تنها بخشی از روایت در زندگی است. از لحظه‌ای که واژه‌ها را در کنار هم قرار میدهیم، شروع به خلق یک روایت کرده‌ایم. به محض اینکه فعلی را بعد از فاعلی می‌آوریم وارد یک گفتمان روایی میشویم و روایت در همه گفتمان انسانی حضور دارد. از همین رو برخی نظریه پردازان روایت را مانند زبان ویژگی مختص انسان میدانند (ابوت، ۱۳۹۷: ۲۴). روایت جدا از تفکیک ادبیات خوب یا بد، پدیده‌ای است فراتاریخی و فرا فرهنگی. روایت خود زندگیست (همان، ۱۳۹۷: ۲۶). بنابراین، روایت‌شناسی، ویژگیهای متون ادبی (روایی) و کارکردهای زیبا شناختی (روایی) متون را بررسی و تحلیل میکند. روایت‌شناسی از دیدگاه بررسی و تحلیل جوهره معنایی (روایی) به نشانه‌شناسی مانند است (حری، ۱۳۹۱: ۷۹).

مؤلفه‌های عناصر روایی در خاطره‌نگاشته

«خاطره به معنای اندیشه و خیال، یادبود، یادگار. آنچه بر کسی گذشته و اثری از آن بر ذهنش باقی مانده باشد» (عمید، ۱۳۸۷: ۵۳۹). معنای لغوی خاطره به معنی «اسم»، «یاد» و «یادآوری» است (آریان‌پور کاشانی، ۱۳۸۵: ۵۳). خاطره گونه‌ای از ادبیات روایی و مستند است که از ذهن راوی برآمده و خود یا فرد دیگر آن را مینگارد. خاطره‌نگاری بازروایی خاطرات است و این باز روایی میتواند مرزبندی مشخصی با قالبهای دیگر روایت داشته باشد.

ارکان خاطره دارای عناصر و مؤلفه‌هایی است که می‌تواند با آن قالبها نقاط مشترکی داشته باشد. در زمینه عناصر روایی خاطره‌نگاشته تاکنون مؤلفه‌هایی یکپارچه و مستقل از گونه‌های دیگر ارائه نشده است. معرفی یکجا و مستقل عناصر خاطره‌نگاشته، پیشنهاد اصلی این مقاله است که در زیر، ضمن نمونه خوانی متن خاطره‌نگاشته «فرکانس ۱۱۶۰» به تحلیل آنها می‌پردازیم.

خلاصه کتاب

«فرکانس ۱۱۶۰» صدای ایستادگی و مقاومت مردم آبادان در سالهای دفاع مقدس است. این اثر در سال ۱۳۸۹ توسط انتشارات سوره مهر و به قلم فضل الله صابری در ۵۲۴ صفحه منتشر شد. این اثر نقش رادیو آبادان در نخستین سالهای دفاع مقدس از نگاه دست‌اندرکاران این رادیو در آن ایام پرداخته است. «مخاطبان رادیو آبادان در دوران دفاع مقدس»، «مشکلات روزهای اول جنگ»، «برنامه‌ها و مصاحبه‌های خاص»، «مصاحبه با بنی‌صدر»، «شیخ شهید شریف قنوتی»، «حماسه کوی ذوالفقاری»، «مصاحبه با وزیر نفت محمدجواد تندگویان»، «عملیات تپه‌های مدن»، «آیت‌الله جمی و نماز جمعه بی‌نظیرش»، «موزه کوچک جنگ در رادیو»، «عملیات ثامن‌الائمه (ع) (شکست حصر آبادان)»، «عملیات طریق‌القدس»، «ازدواج جنگی»، «رادیو آبادان شدن رادیو نفت»، «عملیات والفجر مقدماتی»، «جنگ امواج» و «نقش رادیو آبادان» از جمله عنوان‌های بخشهای کتابند. او روایت‌گر مقاومت رادیو آبادان در دوران دفاع مقدس است. رادیویی که ابتدا با عنوان رادیو نفت ملی مطرح بود و بعد از فتح خرمشهر با عنوان رادیو آبادان فعالیت کرد. ارتش صدام، بارها از قدرت این رسانه لطمه خورد و بارها به ساختمان رادیو آبادان حمله کرد. در نهایت، در زمستان سال ۱۳۶۵ ساختمان و فرستنده آن را بمباران کرد و از کار انداخت، اما جنگ پیر شده بود و فرکانس ۱۱۶۰ رادیو آبادان رسالت خود را انجام داده بود.

روایت

روایت خاطرات هر چند منفرد و شخصی است اما راویان، بیش از آنکه روایت خود را از واقعه جمعی انتقال دهند، به انتقال آگاهی جمعی می‌پردازند و این همان نظریه «حافظه اجتماعی» است. به همین سبب در رجوع به روایت کنندگان حوادث جنگ، در اکثر روایتهای نقطه اوجی وجود ندارد و حضورشان در جنگ را نمیتوانند با جزئیات روایت کنند (ن. ک. دهقان، ۱۳۸۶: ۲۸۲-۲۸۳). در خاطره‌نگاشته‌ها دو نوع روایت وجود دارد: ۱- روایت داستانی ۲- روایت تاریخی. روایت داستانی به معنای داستان‌پردازی در خاطره‌نگاری نیست. بلکه یک روایت انسانی است که خاطره نگار به خلوت ذهنی راوی راه پیدا میکند. این نوع روایت وارد زندگی اجتماعی و عامه مردم میشود و کارکرد تاریخی ناچیزی دارد (ن. ک. امیرخانی، ۱۴۰۱: ۶۰). «در روایت تاریخی همه چیز نگاشته میشود. نوشته تاریخی، نقلی عینی و بی طرفانه و عاری از عواطف و احساسات و داوری‌هاست که تخیل در آن جایگاهی ندارد. در واقع که برخی از کتاب‌ها خاطره‌اند و تاریخ‌نگاری نیستند اما میتوانند موجب غنا بخشی برشی از تاریخ شوند.» (همان، ۷۲-۷۳). پس «در همه انواع روایتهای جنگ-نامه‌ها، روزنگاشتها، خاطرات-کنشهای یادبودیند. عنصری که آشکارتر از همه در این روایتهای خود به خود آشکار می‌گردد چگونه در آمیختن جنگ با امور عادی و عجیب است یعنی در آمیختن آنچه آشناست با آنچه که غیر قابل تصور است.» (ساسانی، ۱۳۸۴: ۵۴-۵۳). کتاب «فرکانس ۱۱۶۰» یک روایت مستند و مصاحبه‌ای است که به شکل شفاهی از زبان کارکنان رادیو آبادان نقل شده است. در این کتاب، راویان از تجربیات خود در دوران جنگ تحمیلی و بمبارانهای هوایی دشمن صحبت میکنند. روایت از

زبان شخصیت‌های مختلف، هر کدام با دیدگاه‌های خود از وقایع، ارائه می‌شود. در این اثر راویان و روایت‌ها متعدد است و هر کدام روایت بخشی از کتاب را بر عهده دارند. روایت بخشی از تاریخ جنگ و تاریخ رادیو آبادان را روایت می‌کند. تاریخی که به صورت خاطره نوشته شده است. خاطره نوشته‌ای مستند به تاریخ که از زبان راویان مختلف که از گذشته به آینده آمده‌اند و قهرمانان آن برهه تاریخی بوده‌اند روایت شده است. شاکله اصلی کتاب روایتی است از روزهای آغازین جنگ تحمیلی تا پایان آن. وجه تاریخی این روایت غالبتر از وجه خاطره ادبی آن است. روایت از یک سو ریشه در خاطره دارد و از یک سو تاریخ را روایت می‌کند. روایتی که مستند پیش می‌رود. بخش اول تاریخچه‌ای از رادیو نفت آبادان است و نویسنده هر بار در روایت از راویان مختلف بهره می‌گیرد تا ضمن روایت آزاد، یادآوری و سندیت آن بیشتر شود.

- «سعید رباعی اعلام شروع برنامه را با زبان فارسی و عربی بر عهده داشت و برخی برنامه‌ها نیز با صدای این گوینده با موضوعات علمی و ادبی پخش می‌شد». (صابری، ۱۴۰۲: ۳۴، ۳۵، ۳۷)

- «حبیب‌الله حسین‌پور... اینگونه شرح می‌دهد: متولد شهر آبادانم. دوران دبیرستان افتخار شاگردی محمد رشیدیان را داشتم که بعدها چند دوره نماینده مردم آبادان در مجلس شورای اسلامی بود». (همان، ۴۰)

- «آقای صدر هاشمی از ارتباطات گذشته خود با صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران و رادیو نفت... اینگونه یاد می‌کند: در سال ۱۳۵۸ و نیمه اول سال ۱۳۵۹ شخصیت‌های مختلفی از روحانیون، سیاستمداران و چهره‌های مذهبی و علمی برای سخنرانی و شرکت در برنامه‌های عمومی به آبادان می‌آمدند و...». (همان، ۴۶)

- «غلامرضا فیروزی که گوینده و مجری این مراسم بود می‌گوید: من در راه اندازی مجدد رادیو آبادان در سال ۷۴ حضور داشتم و با صدای من... اینجا آبادان صدای جمهوری اسلامی ایران...». (همان، ۴۶۴)

- «من بعد از ۱۲۰۰ و قبل از قطعنامه به هویزه رفتم و در فرستنده هویزه کار کردم. آنجا فرستنده‌ای در پارک جنگلی هویزه بود...». (همان، ۴۵۴)

سوژه

سوژه‌ها ابزار رساندن پیام هستند. وزن اصلی سوژه نو بودن و قدرت خلاقیت در پرورش مطالب برای مخاطب است. سرعت و دقت، نوآوری، فراگیر بودن، توجه به نیازهای مخاطب، توجه به ابزار پیام رسانی و توجه به شرایط زمان و مکان از مهمترین ویژگی‌های یک سوژه کارآمد است. همچنین تاریخی بودن، جذاب بودن، اثرگذاری، فراگیر بودن و بازاری بودن از مواردی است که در ارزیابی سوژه‌ها مورد توجه قرار می‌گیرند (ن.ک: امیرخانی، ۱۴۰۱: ۲۲۷-۲۳۱). سوژه‌ها بر چهار اساس؛ موضوع، مکان جغرافیایی، ژانر (گونه) و هدف طبقه‌بندی می‌شوند. سوژه بر اساس موضوع شامل؛ سوژه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، روشنگرانه و خردورانه، علمی و هنری و سوژه‌ها بر اساس مکان جغرافیایی شامل؛ داخلی و منطقه‌ای و بین‌المللی است. سوژه‌ها بر اساس ژانر را میتوان به؛ انتقادی، خبری، توصیفی یا معرفی یک شخصیت حقیقی یا حقوقی و همچنین سوژه بر اساس هدف نیز را میتوان شامل؛ تحقیقی، عمقی، پس زمینه و پی‌گیرانه... در نظر گرفت. سوژه‌های کامل شامل سه قسمت مهم؛ آغاز، میانه و پایان میباشد. سوژه اصلی کتاب، تمرکز بر عملکرد رادیو آبادان در دوران جنگ ایران و عراق است. رادیو آبادان در فرکانس ۱۱۶۰ کیلوهرتز به‌عنوان تنها رسانه ارتباطی باقی‌مانده در منطقه‌ای که تحت بمبارانهای سنگین قرار داشت، نقش بزرگی در آگاهی‌رسانی و تقویت روحیه مردم و رزمندگان ایفا میکرد. در این قسمت، به‌وضوح نقش رادیو آبادان به‌عنوان یک رسانه حیاتی در دوران جنگ بیان شده است. کتاب «فرکانس ۱۱۶۰» دارای آغاز، میانه و پایان خوب و میتوان

آن را در زمره یک سوژه کامل دانست. سوژه نو و بدیع هر چند آنگونه که در مقدمه کتاب توسط نگارنده ذکر شده در برخی مکتوبات و آثار هنری چون فیلم و روایت‌گریهای مؤلف در مراسمات مختلف، اثری اینچنین منسجم خلق نشده است. سوژه برای هر مخاطب و در هر زمانی میتواند جذاب باشد چرا که بسیار دارای منطقه جغرافیایی خاص، موضوع خاص و راویان خاص است و در حوزه دفاع مقدس سوژه نو میباشد. منطقه جغرافیایی خاص: «رادیو نفت ملی آبادان در ناحیه بریم این شهر با یک فرستنده ۲۵۰ واتی برای اطلاع‌رسانی به کارکنان شرکت نفت و خانواده‌هایشان فعالیت خود را آغاز کرد». (همان، ۲۰)

منطقه جغرافیایی خاص: «تصمیم گرفتم برای تهیه گزارشی رادیویی به خرمشهر بروم. پیکان کرم رنگی تنها وسیله ما بود». (همان، ۹۳)

راوی خاص: «حضرت آیت‌الله جمی در مصاحبه‌ای... میگوید: همیشه چیزهای جالب در ذهن من میماند... مردم شهر آبادان جنگ ندیده بودند. وقتی شهر زیر آتش قرار گرفت...». (همان، ۱۸۰)

راوی خاص: «من متولد ۱۳۲۸ ش در فاو هستم. در عراق دانشجوی رشته مهندسی برق فشار قوی دانشگاه بصره بودم». (همان، ۲۱۶)

منطقه جغرافیایی خاص: «از محل فرستنده رادیو نفت ملی تا خط مرزی عراق کمتر از یکی، دو کیلومتر فاصله بود و...». (همان، ۲۴۲)

موضوع خاص: «رادیو آبادان صدای شهر بود. مردم شهرهای اطراف از طریق رادیو آبادان میدانستند که شهر زنده است و دست نیروهای خودی است». (همان، ۴۶۰)

موضوع

«موضوع به معنای؛ نهاده، گذارده شده، مطلب. چیزی که درباره آن گفتگو میشود» (مالکی، ۱۳۸: ۱۳۲۹). «موضوع مفهومی است که داستان درباره آن نوشته میشود» (مستور، ۱۳۷۹: ۲۸). مضمون طرح، سوژه، ایده و موضوع با کمی تفاوت تقریباً مشابه یکدیگرند. ایده یعنی جرقه که باعث نوشتن می‌شود که بر ذهن نویسنده خطور میکند. مسأله‌ای که در پایان حل میشود رو به رو کند. موضوع رکن اصلی خاطره است. موضوع باید بدیع باشد. بدیع بودن موضوع در خاطرات دفاع مقدس نیازمند آگاهی از موضوعات کتابهای خاطرات جنگ است (ن.ک، کمری، ۱۳۹۴: ۳۸۷). در خاطرات دفاع مقدس موضوع اغلب با ارزشها و باورهای دینی و مذهبی همراه است و گاهی نیز به اعتبار صاحبان خاطره در نظر گرفته میشود. موضوعاتی که شامل این دسته هستند عبارتند از: آزادگان، زنان، رزمندگان، فرماندهان، پزشکان و پرستاران، امدادگران (ن.ک، سنگری، ۱۳۹۸: ۱۴۰). موضوع کتاب بررسی نقش رادیو آبادان در دوران جنگ ایران و عراق است، به‌ویژه در روزهای ابتدایی جنگ و بمباران‌های شدید رادیو در طول جنگ تحمیلی. نویسنده تلاش کرده است تا با استفاده از خاطرات و نقل‌قولهای شفاهی از کارکنان رادیو، به اهمیت این رسانه در جنگ پرداخته و نشان دهد که چگونه کارکنان رادیو در شرایط بحرانی ایستادگی کردند. در این اثر محوریت موضوع مقاومت و ایستادگی است در دوران دفاع مقدس که از زبان کارکنان رادیو آبادان نقل شده است. موضوع بدیع و نو است و همینکه از زبان راویان مختلف بیان شده آن را بدیعتر مینماید.

«پخش اینگونه مصاحبه‌ها از رادیو به مردم و رزمندگان آبادانی و خرمشهری روحیه و انگیزه و نیروی مضاعف میداد». (همان، ۴۶)

این نقل‌قول نشان‌دهنده وضعیت بحرانی و فداکاری کارکنان رادیو آبادان در زمانی است که شرایط به شدت دشوار بود:

- «در روزهای اول جنگ و از طریق رادیو مردم را به ماندن در شهر و مقاومت علیه نیروهای متجاوز عراقی تشویق و ترغیب میکردیم و اساساً خروج از شهر را بد میدانستیم». (همان، ۹۶)

- «رادیو آبادان به طور مرتب با پخش اطلاعیه و مارش نظامی و خواندن متون کوتاه رزمی و حماسی و استمداد از مردم برای رفتن به کوی ذوالفقاری این حماسه بزرگ مردمی را دنبال میکرد». (همان، ۱۳۵)

- «نقش رادیو آبادان در دفاع مقدس با نقش حیاتی خود شهر که به عنوان یک شهر استراتژیک و صنعتی که شهرتی جهانی داشت به هم گره خورد». (همان، ۴۵۶)

- «رادیو آبادان ارتباط تنگاتنگی با جبهه داشت. زندگی مردم با رادیو آبادان عجین شده بود. طوری بود که اکثر مردم همیشه رادیوی کوچکی کنارشان بود». (همان، ۴۵۸)

- «آن زمان رادیو آبادان واقعاً رسانه‌ای پر مخاطب بود. خود من وقتی چند روزی برای مرخصی به شیراز میرفتم، سعی میکردم رادیو آبادان را بشنوم». (همان، ۴۶۰)

پیرنگ

طرح، پیرنگ، پلات، چارچوب، استخوان‌بندی و اسکلت روایت، جملگی تقریباً به یک معنا هستند. ترکیبی از حوادث روایت و رویدادهاست (ن.ک: فتاحی، ۱۳۸۶: ۲۳-۲۵). طرح در روایت (داستان) شامل؛ مقدمه، نخستین رویداد، حرکت به سوی بحران، نتیجه عمل، عزم و سرانجام است (ن.ک: اسکولز، ۱۳۷۱: ۱۱۷). در پیرنگ خاطره‌نگاشته‌ها خواننده با خاطراتی روبه‌رو میشود. توصیف دقیق بدون پیرنگ شخصیت اثر را مصنوعی خواهد کرد. اما با پیرنگ خاطره‌نویسته‌ها به واسطه امکان استفاده از روزشمار خاطرات، نویسنده به راحتی در زمان و مکان پرش میکند. پیرنگ روایت را از آغاز تا پایان همراهی میکند (ن.ک: میرصادقی، ۱۳۸۵: ۶۳). گاهی وقتها نیز به صورت ترکیبی می‌توان آن را به کار برد. در آغاز یا انتهای داستان نویسنده یا شخصی دیگر درباره نحوه پیدا شدن خاطرات توضیح‌هایی میدهد و به این گونه مقداری از اطلاعات را به خواننده منتقل میکند. این دخالت زمانی مفید واقع میشود که نویسنده خاطرات مرده باشد یا به عللی قادر به نگارش خاطراتش نباشد و نویسنده بخواهد خواننده، از انجام عمر او نامطمئن کند و یا خواننده را از سرانجام او مطلع کند. آنچه به نظر می‌آید پیچیده‌ترین و منطقی‌ترین روشی که حاوی پیرنگ روایت است، تک‌گویی درونی و جریان سیال ذهن است (ن.ک: مندنی‌پور، ۱۳۸۳: ۱۳۷-۱۳۸). پلات یا پیرنگ را «ساختمان، فکری و درونی داستان» (شمیسا، ۱۳۸۶: ۱۶۲) به شمار می‌آورند. طرح از برخورد خواستها و امیال عاطفی متضاد به وجود می‌آید (وستلند، ۱۳۷۱: ۱۱۵). پیرنگ کتاب بر مبنای یک جریان زمانی مستند و خطی شکل گرفته است که در آن ابتدا از شرایط آغازین جنگ و بمبارانهای دشمن صحبت میشود، سپس به تدریج در طول روایت به روزهای بحرانیتر و چالشهای بیشتر کارکنان رادیو آبادان پرداخته میشود. این روایت یک مسیر تکاملی را طی میکند که از شروع جنگ تا لحظات پایانی آن و بحرانهای مختلف را در بر میگیرد. در «فرکانس ۱۱۶۰»، نویسنده در ابتدا با نحوه راه اندازی رادیو و شرایط آن برهه تاریخی، بستر مناسبی برای روایت اصلی مهیا میکند و هر چه جلوتر می‌رویم در یک جریان زمانی خطی حوادث را از زبان راویان مختلف نقل میکند.

- «رادیو نفت ملی آبادان پیش از انقلاب بخش عمده برنامه‌هایش را خود تولید و تأمین میکرد». (همان، ۲۸)

- «در آبادان، رادیو نفت ملی، از دهه سی به بعد رسانه آشنایی برای مردم منطقه و برخی استانهای دیگر و کشورهای عربی همسایه و حاشیه‌نشینان خلیج فارس بود». (همان، ۳۴)

- «مخاطبان رادیو آبادان در آن روزهای فراموش نشدنی جنگ در وهله اول نیروهای رزمنده‌ای بودند که به طور موظف سازمانی وظیفه حفظ و حراست از مرزهای آبی و خاکی و آسمان کشور و آن خطه از سرزمینمان را بر عهده داشتند». (همان، ۵۹)

- «در آن روزهای سخت و باور نکردنی مشکلات در زمینه‌های مختلف بسیار سخت خود را نشان میداد. هر لحظه و هر ساعت باید برای مواجه شدن با انواع دشواریها و موانع متعدد و ناشناخته آماده میبودیم». (همان، ۶۳)

- «پس از پایان جنگ تحمیلی و شروع مرحله بازسازی، مرکز آبادان نیز دوباره احیا و تجهیز شد و ساختمانها و مجموعه فنی مرکز برپا و... فعالیت خود را آغاز کرد». (همان، ۴۶۴)

زاویه دید

روش و زبان نگارش خاطره را زاویه دید گویند. در بسیاری از مواقع در نگارش خاطره‌نگاشته‌ها از روش من راوی و از افعال اول شخص استفاده میشود که در این موارد زبان روایت را به خودنوشت و دیگر نوشت تقسیم میکنیم.

زاویه دید یادداشت

در این روش مجموعه‌ای از یادداشتهای روزانه به صورت گزارشی آن را باورپذیرتر برای خواننده میکند.

زاویه دید من راوی

رایج‌ترین روش نگارش خاطرات است. راوی و نگارنده خود با وقایع درگیر بوده و یا شاهد آن بوده است. ضمیر آن اول شخص «من» است. در این روش دو گونه؛ خودنوشت (من اصلی) و دگرنوشت (من فرعی) وجود دارد.

زاویه دید دانای کل قائم به شخص

نوع جدید از زاویه دید است که کمتر در خاطره استفاده میشود. در این نوع پرداخت یک موضوع مشخص در یک زمان از دید شخصیت‌های مختلف است (ن.ک: درخشنده، ۱۳۹۵: ۶۴).

زاویه دید نامه نگاری

از ویژگی‌های این روش باورپذیرتر بودن برای خواننده است. در این نوع زاویه دید نویسنده با نامه‌های رد و بدل شده بین چند نفر و یا نامه‌های بدون جواب از یک نفر به نفر دیگر خاطره را مینگارد.

زاویه دید در کتاب از نوع «اول شخص» است که از زبان کارکنان رادیو آبادان روایت می‌شود. در روند روایت، نویسنده در این اثر متکلم وحده نیست بلکه در روند روایت، شخصیت‌های مختلف به‌طور مستقیم از تجربیات خود سخن می‌گویند و خواننده را با احساسات، ترس‌ها، و لحظات انسانی آنها آشنا میکند. در این اثر از زاویه دید «من راوی» از نوع «اصلی» و «من فرعی» استفاده شده است.

من فرعی: «رضا علی خان‌زاده درباره ورود و فعالیتش در رادیو می‌گوید: من متولد آبان‌ماه ۱۳۳۵ در شهر آبادان هستم. روزی محمد حسین زاده دشتی رئیس کمیته امداد آبادان از من خواست به رادیو رفته و در تولید و پخش برنامه‌های رادیویی فعالیت کنم». (همان، ۳۸، ۴۶، ۵۴، ۶۵، ...، ۴۶۶)

- من فرعی: «آقای صدراشمی... اینگونه یاد میکند: در همین سال آیت‌الله بهشتی، برای سخنرانی در مراسم سالگرد دکتر شریعتی به آبادان آمدند». (همان، ۴۶)

-من اصلی: «بدیهی و قابل انتظار بود که دشمن جنایتکار در روزهای اول برای از پای درآوردن ما، میزان و تعداد پروازهای وحشت آفرین هواپیماهای جنگنده خود بر فراز شهر را در حد غیرقابل تصویری افزایش دهد و همه جا هم برایش هدف بود». (همان، ۵۱)

-من اصلی: «مهندس علی ل=افراشته و دو تن از روحانیون مسئول به نام محمد مؤمن‌زاده و شیخ علی طرفی، بقیه از آبادان رفتند و در مراکز دیگر مشغول به کار شدند». (همان، ۶۵)

-من فرعی: «غلامرضا فیروزی...میگوید: با دیدن این صحنه دلم آتش گرفت. گفتم: خدایا! من چند ماه باید برگردم تا بتوانم چیزی را که می‌خواهم پیدا کنم؟» (همان، ۴۶۵)

من اصلی: «من مرید بی قرار آیت الله جمی نماینده امام و امام جمعه محبوب همه عاشقان امام خمینی، کارمند ساده آن روزهای رادیو نفت ملی...». (همان، ۳۳-۱۳)

حادثه (رویداد یا رخداد)

قسمتی از حادثه که برای ما جذابیت دارد و شکل خاطره را ساماندهی و در ما حس مشترک ایجاد میکند. یک روایت ممکن است از چندین رویداد تشکیل شده باشد. رخدادها شامل دو گونه؛ رخداد سازه‌ای و رخداد مکمل میباشند. رخدادهایی که در روایت ضرورت دارند و روایت را پیش می‌برند رخداد سازه‌ای و رخدادهایی که روایت را به پیش نمی‌برند و اگر نباشند روایت تغییری نمیکند را رخداد مکمل گویند. (ن.ک: حری، ۱۳۹۱: ۱۰۵-۱۰۶). در خاطرات دفاع مقدس رخداد سازه‌ای جنگ است که در درون خود رخدادهایی دیگر یکی پس از دیگری یا همزمان به وجود می‌آورد. رخداد یا حادثه اصلی، جنگ است که از نگاه کارمندان رادیو آبادان روایت میشود. روایتها با سیر تاریخی حوادث و رویدادها پیش میرود و حوادث و رویدادها در دل هر روایت به صورت زنجیره‌ای پیوسته روایت را به پیش میبرد:

-«واخر شهریورماه ۵۹ که ارتش بعث عراق به قصد تصرف ۴۸ ساعته خوزستان و سقوط نظام جمهوری اسلامی به خاک ایران حمله کرد و آبادان را به محاصره درآورد همه دوستان در رادیو ماندند و آنجا را به ستاد اطلاع‌رسانی تمام دستگاههای درگیر در جنگ تحمیلی تبدیل کردیم». (همان، ۴۰)

-«پس از آزادسازی خرمشهر بنا شد رادیو نفت آبادان که تا آن روز متعلق به شرکت ملی نفت بود، به صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران واگذار شود». (همان، ۳۰۷)

-«روزی در اتاق مشغول کار بودم که ساختمان رادیو و تمام منطقه زیر آتش دشمن قرار گرفت. برای ما در اتاقها یک پیجر گذاشته بودند که بیشتر از طریق آن با ساختمان تولید و پخش ارتباط داشته باشم». (همان، ۳۱۶)

-«مقر تکاوران دشمن نزدیک خط بود...در این هنگام دیدم رهبر دارد با یکی دو نفر از کماندوهای نیروی دریایی خیلی گرم و صمیمی صحبت میکند. انتظار داشتم در آن شرایط خطیر، تنها سه چهار سؤال بپرسد...و آن مکان را دور کنیم. ولی با تعجب...با حوصله شروع به گپ زدن با آنها میکرد». (همان، ۳۳۵)

زمان

زمان در خاطره یکی از عناصر مهم است. مشخص بودن زمان آن را باورپذیرتر برای مخاطب می‌کند. زمان کیهانی، زمان تقویمی، زمان حسی و زمان روایت ۴ دسته زمان در روایت است. به طور معمول زمان حال بهترین زمان برای روایت خاطره است.

زمان کیهانی

زمان صفر و همان آغاز به کار ساعت است. در زمان صفر تمام ماده جهان در هم فشرده هسته زمان و مکان حضوری مبهم داشته است. این نوع زمان در داستانهای علمی تخیلی است (ن.ک. مندنی‌پور، ۱۳۸۳: ۱۱۴-۱۱۵).

زمان تقویمی

از بیرون به خاطره وارد میشود. همان تقسیم‌بندی است که در تقویم انسانی می‌آید و بر حرکت وضعی و انتقالی زمین قرار داده شده است. ساعت، روز، ماه، سال و... این روش متداولترین روش برای نگارش خاطرات است.

زمان حسی

حالاتی که خاص راوی خاطره است. همان‌گونه که از نام آن مشخص است مانند زمان تقویمی واحد اندازه‌گیری ندارد. یک لحظه با توجه به حس و حال و خصوصیات ذهنی و اخلاقی منجر به نگارش ده‌ها صفحه میشود.

زمان روایت

زمان روایت متعلق به خود خاطره است. زمان روایت بیشتر برای خاطره‌هایی استفاده میشود که در زمانی کوتاه شاهد اتفاقات بسیار و جذاب هستیم. مانند: یک روز گرم آفتابی. زمان در خاطرات دفاع مقدس و کتاب مورد پژوهش، از دسته زمانهای تقویمی، حسی و روایت میتوان مورد بررسی قرار داد. در واقع سازه اصلی خاطرات زمان تقویمی است و اگر این سازه نباشد خاطره سمت و سوی یک دلنوشته یا داستان سیال ذهن را خواهد گرفت و از قالب خاطره خارج خواهد شد. زمان تقویمی ضرب آهنگ روایت است و روایت را به پیش میبرد. این زمان در نگارش ترتیب و توالی نداشته باشد اما به هر حال موقعیت را برای مخاطب مشخص خواهد کرد. زمان حسی برخلاف زمان تقویمی میتواند در خاطره نباشد و خاطره را بر اساس زمان تقویمی به پیش ببریم اما نبود زمان حسی خاطره را بی‌کیفیت خواهد نمود و صبر و حوصله خواننده (شنونده) را برای همراهی از بین خواهد برد. بنابراین برای داشتن یک روایت جذاب و باکیفیت نیازمند استفاده از این سه زمان (تقویمی، حسی، روایت) در نگارش خاطره هستیم. زمان در کتاب به‌طور دقیق به دوران جنگ ایران و عراق و به‌ویژه سال‌های ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۵ اشاره دارد. کتاب به‌طور خاص به وقایع آغازین جنگ و شرایط پس از سقوط خرمشهر و شروع بمبارانهای گسترده می‌پردازد. یکی از خصیصه‌های بارز کتاب پرداخت به جزئیات است که زمان یکی از آنهاست. در فرکانس، ۱۱۶۰ سه زمان تقویمی، حسی و زمان روایت وجود دارد:

زمان تقویمی: «در روز چهارشنبه ۲۳ مهر ۱۳۵۹ نیروهای عراقی با ادامه پیشروی به طرف جاده آبادان-ماهشهر، جاده کامل در محاصره نیروهای دشمن قرار گرفت». (همان، ۱۲۴، ۱۳۵،، ۴۶۴)

زمان تقویمی: «سحرگاه روز پنجشنبه هشتم آبان‌ماه ۱۳۵۹، یعنی چهار روز بعد از اشغال خرمشهر و یکی دو ساعت پس از نماز صبح بود...». (همان، ۱۳۰)

-زمان تقویمی: «هشتم آبان‌ماه ۱۳۵۹ به فکر ورود از ناحیه ذوالفقاری و آرامستان شهر آبادان افتاد». (همان، ۱۳۲)
در نمونه آمده به‌خوبی به زمان شروع جنگ و نزدیک شدن نیروهای دشمن برای ورود به خرمشهر را بیان میکند.
-زمان حسی: «خرمشهر چون جنگجویی بود که تمام گلوله‌هایش را شلیک کرده بود و مهمانی برای ادامه نبرد نداشت و با پیگیری زخمی و پر از تیر و ترکش و زانوان خم شده و کمر شکسته به ایستادگی خود ادامه میداد و آرام آرام رمقش تحلیل میرفت و بر زمین فرو می‌افتاد». (همان، ۱۲۶، ۴۶۶، ۴۶۷)

-زمان حسی: «آن روز یکی از فراموش‌ناشدنی‌ترین روزهای عمرم است. وقتی صبح به آن زودی خبر پیشروی نیروهای دشمن به خاک آبادان را شنیدم، راستش پشتم لرزید و حسایی احساس خطر کردم». (همان، ۱۳۳)

-زمان حسّی: «در آن شرایط بحرانی، ما مرگ را در هر هیبتی که می‌آمد با تکیه بر الطاف الهی پذیرفته بودیم و گاه چون رفیقی در پیاده روی شهر با مرگ قدم می‌زدیم». (همان، ۴۰۵)

زمان روایت: «همان اول صبح، آقای صدر هاشمی پشت میکرفون رفت و برای جلب توجه شنوندگان صدای رادیو نفت آبادان در صبح به آن زودی چندین بار تکبیر گفت و...» (همان، ۱۲۱، ۳۹۲، ۳۹۳)

زمان روایت: «بعد از دیپلم برای کار به تهران رفتم، اما با شروع جنگ تصمیم گرفتم به آبادان برگردم». (همان، ۲۴۵)

-زمان روایت: «همان روز مادرم خدایامرز از اصفهان به من زنگ زد و گفت: مادر! احساس می‌کنم برادرت مجروح شده؛ کاری بکن و مرا از نگرانی دریاور». (همان، ۲۸۵)

مکان روایت

جهانی که روایت در آن اتفاق می‌افتد همان مکان روایت است. جهان روایت به تبع خود از خرده مکانهایی تشکیل شده است که رویدادها در آن واقع می‌شود. مکان، زمان روایت را در خود محصور کرده است و توأمان جهان روایت را می‌سازند. واقع‌نمایی، پرهیز از مستقیم‌گویی و شخصیت‌پردازی از کاربردهای عنصر مکان در خاطره‌نویسی است. مکان اصلی روایت، رادیو آبادان است که در منطقه‌ای حسّاس و نزدیک به مرز عراق قرار دارد. در این مکان، کارکنان رادیو با وجود بمبارانها و تهدیدات مداوم، همچنان به پخش برنامه‌ها و رساندن پیام‌های مهم به مردم ادامه می‌دهند:

-«رادیو نفت آبادان در ناحیه بریم این شهر و با یک فرستنده ۲۵۰ واتی برای اطلاع رسانی به کارکنان شرکت نفت و خانواده‌هایشان فعالیت خود را آغاز کرد». (همان، ۲۰)

این توصیف دقیقاً موقعیت جغرافیایی رادیو ملی آبادان را نشان می‌دهد.

-«...در محل برپایی نماز جمعه در دانشکده نفت آبادان اذان را گفتم و...». (همان، ۴۳)

-«در بیمارستان فقط پزشک عمومی بود و نمیتوانست کار متخصص ارتوپد را انجام بدهد». (همان، ۲۵۱)

-«معلوم شد در نزدیکی خور عبدالله در فاو مشغول تهیه خبرو فیلمبرداری بوده‌اند که فیلمبردارش احمد رستگار مورد اصابت گلوله آر.پی.جی دشمن قرار گرفته و شهید شده است». (همان، ۳۴۶)

-«علاوه بر این بندر ماهشهر نزدیکترین شهر به جبهه بود و به طور مدام مجروحینی را به بیمارستان شهدای این شهر می‌آوردند». (همان، ۴۳۴)

نثر، لحن و زبان روایت

نثر در لغت به معنای پراکندن و در اصطلاح مخالف شعر است. نثر سخن بی‌پیرایه و صریحی است که انسان در گفتار و نوشتار ادا می‌کند. سیر تکاملی نثر همواره از سادگی و صراحت به سوی پیچیدگی و تصنع بوده و نویسنده به جای انتقال صریح به فکر زورآزمایی در عرصه کاربرد الفاظ و صناعات خاص است (ن.ک: داد، ۱۳۷۸: ۴۵۸-۴۵۹). نثر کلامی است که در آن، مفاهیم و معانی با وضوح و روشنی و با نظم و فکر و منطق بیان می‌شوند و تنها وظیفه لفظ در آن بیان معناست. وصل و فصل جمله بر مبنای توالی افکار و روش طبیعی و قواعد مشخص زبان استوار است (ن.ک: خطیبی، ۱۳۷۵: ۲۹). نثر از کلمات و لحن و موسیقی تشکیل شده است. نثر محاوره یا گفتاری، نثر خطابه، نثر مرسل، نثر بینابین و نثر فنی و ادبی از انواع نثر در فارسی است. لحن یعنی آواز خوش و موزون، نوا و کشیدن صدا یا اجتماع حالت‌های صداها یا مختلف. لحن در خوانش خود را عیان می‌کند. در نگارش خاطرات بیشتر

از ۳ نوع نثر استفاده می‌شود: ۱- نثر گفتاری یا محاوره: همانگونه که حرف می‌زنیم آن را مینویسیم و هیچ دخل و تصرفی در آن نیست. ۲- نثر معیار یا زبان نوشتاری: در حال حاضر نثر غالب خاطره‌نویسی است. این نثر مورد استفاده و قابل آموزش رسانه‌هاست و در آن ارکان جمله رعایت می‌شود. ۳- نثر ادبی: رعایت آرایه‌های ادبی در آن بسیار مهم و توصیف بر آن غلبه دارد (ن.ک: امیرخانی، ۱۳۵۴: ۱۴۰-۵۵۵). نویسنده بزرگ باید به زبانی که با آن می‌نویسد و می‌خواند تسلط داشته باشد و اگر چنین نباشد هیچ یک از موضوع، محتوا، ساختار، هدف و زمان و مکان کمترین اهمیتی نخواهد داشت (ن.ک: ابراهیمی، ۱۳۶۹: ۱۸۷). با شروع جنگ تحمیلی خاطرات زیادی به صورت گزارش و یادداشت و برخی در قالب نامه رزمندگان تولید شد. اما جایی تأثیرگذاری این روایتها بر مخاطب بیشتر شد که رفته رفته متن روایات شکل ساختاری به خود گرفت. استفاده از زبان معیار و برخی استفاده از کلمات ادبی در قالب تشبیه و استعاره و دیگر آرایه‌های ادبی بدون آنکه روایت را از استناد خارج نماید بر خاطره‌نگاری جنگ شکل یافت. نثر کتاب ساده، مستند و مستقیماً از زبان افراد مختلف رادیو آبادان است. لحن روایت اغلب حماسی و پر از فداکاری است، اما در برخی قسمت‌ها نیز با لحنی انسان دوستانه و عاطفی همراه است که به خوبی احساسات و وضعیت بحرانی را منتقل میکند. روایت از زبان کارکنان رادیو آبادان در دوران جنگ تحمیلی است که با زبان و نثر یکدست نویسنده به نگارش در آمده است. نثر به طور کامل یکدست است و حتی با توجه به اینکه راویان ممکن است زبان محلی خود را داشته باشند، نویسنده را بر آن داشته که زبان معیار را در نگارش کل اثر و حتی نقل قولها استفاده کند.

«روزهای اول جنگ، تلفنهای ما یک لحظه قطع نمی‌شد! مردم لحظه به لحظه با رادیو در تماس بودند و صدای رادیو التیام بخش بود. زمانی که در سطح شهر حاضر میشدیم به ندرت میدیدیم که کسی گوشش به رادیو نباشد» (همان، ۴۰)

«جالب آنکه وحشت نداشتیم و نمی‌ترسیدیم! حتی بچه چند ماهه من هم دیگر از شنیدن گلوله وحشت نمی‌کرد. وقتی شبها برای خواندن اخبار می‌آمدم، اسلحه ژ-۳ با خود حمل میکردم». (همان، ۲۲۰)

«به تعبیر دیگر وجود این خرده وسایل جنگی آگاهمان میکرد که اگر هنوز زنده‌اید برای آن است که همچنان به رسالت خود عمل کنید و پاداش صبر و تحمل و مجاهدت شما در راه خداوند همین است...» (همان، ۲۶۱)

لحن کتاب در این بخش کاملاً انسانی و حاکی از ایستادگی در برابر سختیها است. در این اثر هر چند از روایانی با قومیت‌های مختلف استفاده کرده اما در نگارش متمرکز بر زبان معیار شده است.

شخصیت‌پردازی

شخصیت یکی از عناصر و مبانی اساسی داستان است. شخصیت مهمترین عنصری است که تم داستان را به خواننده منتقل میکند (ن.ک: یونسی، ۱۳۸۴: ۳۳۱). ساختن یک شخصیت در روایت شخصیت‌پردازی است. امروز برخی روایتها صرفاً روایت شخصیت است و نقطه اوج آن تحول شخصیت است (ن.ک: فتاحی، ۱۳۸۶: ۱۴۵-۱۴۶). شخصیت وقتی ظهور پیدا میکند شروع به عمل میکند و حادثه به وجود می‌آید. در داستان شخصیت معطل نداریم. شخصیت بدون زمان و مکان معنی ندارد (عبدالهیان، ۱۳۸۱: ۴۱۴). شخصیت‌های کتاب عمدتاً کارکنان رادیو آبادان هستند که در شرایط بحرانی جنگ با تصمیمات سخت مواجه میشوند. این شخصیتها با فداکاری و ایستادگی خود، نشان‌دهنده روحیه مقاومت هستند. نویسنده در این اثر هم از شخصیت‌پردازی مستقیم بهره جسته و هم در روند روایت راویان از شخصیت‌پردازی غیر مستقیم استفاده کرده است. شخصیت‌پردازیها کلی است

و کمتر به شخصیت‌پردازی مستقیم در روایتها مواجه خواهیم شد. گویی نویسنده به شخصیت‌پردازیها با توجه به گونه حماسی مثبت تمرکز داشته است.

- شخصیت‌پردازی مستقیم: «آن روز دیدم روحانی قد بلند و ناشناسی با عینک تیره وارد سالن رادیو شد. عمامه سفیدی داشت. عبا هم روی دوشش نداشت». (همان، ۱۲۷، ۳۷۰)

- «غلامرضا رهبر اشراف کامل بر کار گزارشگری داشت و از طرفی میدانست بین آیات قرآن و دفاع رزمنده‌ها ارتباط برقرار کند...». (همان، ۳۵۱)

- «محمد طوینی، آدم بسیار معتقد و مهربانی بود... برخلاف هیکل درشت و سینه ستبرش...». (همان، ۳۶۷)

- شخصیت‌پردازی غیر مستقیم: «ما وظیفه اصلی و میهنی خود می‌دانستیم که با پخش شعارها و مطالب رزمی، حماسی و تهیجی، روحیه آنان را تقویت کنیم و...». (همان، ص ۶۲)

- «کسی به حقوق و پول فکر نمی‌کرد. هر کس به سهم و توان خود میکوشید خدمتی در راه خدا و انقلاب انجام بدهد و کسی از مرگ و شهادت خوفی نداشت». (همان، ۴۰۰)

شخصیتهای کتاب به خوبی نمایانگر فداکاری و همبستگی در برابر بحرانهای هستند. در این اثر راویان بیشتر متمرکز بر روایت شده‌اند و برای همین شخصیتهای چه مستقیم و چه غیر مستقیم نشان از مقاومت و ایستادگی دارد.

فرآیند

«سیر و صیورورت خاطره از آغاز تا پایان دستخوش عناصر پیدا و پنهان و بیرونی و درونی خاطره گو یا خاطره نگار خواهد بود. اندیشیده‌های پیشین، انگاره‌ها و باورها، در خاطرات و روند بیان آن از نگاه تیزبین پژوهشگران خاطره شناس دور نمی‌ماند». (سنگری، ۱۳۸۹: ۱۳۵). فرآیند نگارش کتاب مبتنی بر جمع‌آوری خاطرات و مصاحبه‌های مستقیم از کارکنان رادیو آبادان است. این روش باعث شده که اطلاعات کتاب از نوع مستند و واقعی باشد و دقیقاً احساسات و تجربیات افراد در آن زمان منتقل شود. فرکانس ۱۱۶۰ با تولد رادیو نفت آبادان متولد می‌شود و راویان مختلف با روایت‌های مختلف هر کدام با فرآیندهای مختلف روایت را پیش می‌برند.

- همان اول صبح، آقای صدر هاشمی پشت میکروفون رفت و برای جلب توجه شنوندگان صدای رادیو نفت آبادان در صبح به آن زودی، چندین بار تکبیر گفت و بعد با لحنی حماسی و رزمی با شور و هیجان بسیار چند بار اطلاعیه نظامی اتاق جنگ را خواند...». (همان، ۱۲۱)

- «نماز جمعه آبادان در دوران دفاع مقدس پایگاه تثبیت و تقویت روحیه جان برکفانی بود که در نهایت ایثار و از خودگذشتگی به دفاع از نظام و انقلاب و میهن و دین و ناموس خود به جبهه‌ها شتافته بودند و...». (همان، ۱۸۸)

- «رادیو آبادان، رادیوی جنگ با دشمن و در عین حال رادیوی عشق و ایثار به یکدیگر بود. رادیو آبادان برای ما رادیویی تکرار نشدنی است». (همان، ۴۶۳)

- «به اتفاق احمد رستگار بعد از عبور از ارون‌درو و تهیه دو دستگاه موتورسیکلت به طرف خط مقدم حرکت کردیم. در میان راه به جایی رسیدیم که به علت وجود گل و لای زیاد امکان حرکت با موتور نبود و همراه با راهنمای سپاه بعد از چند کیلومتر پیاده روی به خط مقدم رسیدیم». (همان، ۳۴۷)

اسناد و مدارک (استناد)

سند تکیه‌گاه خاطره است. جزیی نگری نیز یکی از راههای سندیت دادن به مطالب در خاطره است. مستندسازی

خاطرات در سه گروه کلی: «مکانی، زمانی و موضوعی» و با دو روش «درون متنی و برون متنی» انجام میپذیرد. منظور از مستندسازی مکانی استفاده از نقاط جغرافیایی مکان وقوع خاطره که توسط توضیح مکان و استفاده نقشه و کالک یا عکس صورت میپذیرد. مستندسازی زمانی منظور ذکر جزئیات زمان وقوع رویدادهاست. در مستندسازی موضوعی از اسناد و مدارک، استفاده از تصویر، شاهد ثالث و از معرفی اشخاص استفاده میشود (ن.ک: امیرخانی: ۳۹۸-۳۹۱). کتاب بهطور عمده بر اساس خاطرات شفاهی و مصاحبه‌های کارکنان رادیو آبادان است، اما در برخی قسمتها، نویسنده به اسناد موجود در آرشیو رادیو و گزارشهای رسمی نیز اشاره میکند تا اطلاعات دقیقتری ارائه دهد. در این اثر برخی سخنرانیها نیز مورد استناد قرار گرفته است که از مهمترین آنها می‌توان به سخنرانی آیت الله جمی در نماز جمعه‌های آبادان اشاره کرد. (همان، ۱۹۲-۱۷۸)

-استناد در متن: «در بایگانی رادیو نفت ملی آبادان نامه‌ها، مدارک و اسنادی وجود داشت که نشان میداد این رادیو به خصوص در شبها برخی از استان‌های دور دست را نیز پوشش میدهد». (همان، ۲۵)

-«برخی اسناد رادیو نفت ملی نشان میدهد شرکت ملی نفت ایران قراردادهایی با بنگاه سخن پراکنی بریتانیایی بی. بی. سی داشت...». (همان، ۲۷)

-«قبلاً اشاره کردم که با دسترسیمختصر به آرشیو صدا، تعدادی از سرودها و موسیقیهای مناسب و انقلابی را روی چند نوار کاست ضبط صوت کپی کرده بودم». (همان، ۶۹)

-استناد به تصاویر و اسناد: از صفحه ۴۷۰ تا ۵۲۴

استناد به روز شمارهای جنگ برای روایت: «روز دوشنبه بیست و یکم مهرماه یعنی درست دو روز بعد از اینکه عراقیها بر روی رودخانه کارون در منطقه مارد پل زده بودند...همان اول صبح آقای هاشمی پشت میکروفون رفت و...». (همان، ۱۲۱)

-استناد با ذکر مکان: «آبادان، خرمشهر، مسجد قدس، قصبه، مارد، اهواز، دارخوین، سوسنگرد، شلمچه، حسینیه بهبهانی‌ها، دو کوهه...»

-استناد به اشخاص ثالث در پاورقی کتاب برای سندیت بخشیدن به روایتها. (همان، ۱۲۵، ۲۰۵، ۲۲۱، ۲۶۲، ۳۷۲)

نتیجه‌گیری

کتاب «فرکانس ۱۱۶۰» یک روایت مستند از نقش رادیو آبادان در دوران جنگ تحمیلی است که با استفاده از خاطرات کارکنان این رادیو، فداکاریها، مقاومتها و چالشهای موجود را در برابر بمبارانها و شرایط جنگی به تصویر میکشد.

مؤلف با تمرکز بر سوژه و استفاده از روایان مختلف که جملگی در مقطعی از دوران دفاع مقدس از کارکنان رادیو آبادان بوده‌اند روایت را به پیش برده است. او توانسته با رعایت تقویم تاریخی حضور روایان در رادیو آبادان، روایت‌های منسجم با رعایت سیر خطی این روایتها خلق کند. روایتها از زبان افراد مختلف است و به همین دلیل شخصیت‌پردازیها، ارائه مستندات، رویدادها و رعایت دیگر عناصر روایت متفاوت است. فرکانس ۱۱۶۰ یک روایت اصلی است که توسط روایان متعدد روایت شده است. مؤلف شناخت کافی نسبت به سوژه داشته است اما روایت روایان ضعیف و قوی است و این گویای حضور مؤثرتر یکی بر دیگری است. همین روایتها آنچنان که یکی از اهداف این پژوهش بوده است بستری برای خلق فیلمنامه‌ای تحت عنوان «آبادان یازده ۶۰» شده است.

در این کتاب، عنصر زمان (به ویژه زمان تقویمی و حسی) نقش محوری در انسجام روایت دارد. شخصیت‌پردازی مستقیم و غیرمستقیم از کارکنان رادیو، زاویه دید اول شخص، مکان دقیق و مستند، استفاده از نثر گفتاری و معیار، به باورپذیری روایت افزوده‌اند. همچنین سوژه نو، موضوع مقاومت رسانه‌ای و حضور اسناد معتبر از دیگر ویژگی‌های مهم این اثر است. نویسنده توانسته است با رعایت عناصر روایی پیشنهادی، اثری منسجم، مستند، و تأثیرگذار خلق کند که در حوزه ادبیات پایداری، جایگاه مستقلی دارد. بنابراین نتیجه حاصل می‌شود که خاطره‌نگاشته‌ها مستقل از سایر روایت‌ها هستند و می‌تواند بستری برای خلق سایر آثار ادبی گردند.

مشارکت نویسندگان

این مقاله از رسالهٔ دورهٔ دکتری رشتهٔ زبان و ادبیات فارسی مصوّب در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک استخراج شده است. دکتر شاهرخ حکمت راهنمایی رساله را بر عهده داشته‌اند و طراح اصلی این مقاله و نویسندهٔ مسئول بوده‌اند. دکتر محسن ایزدیار بعنوان مشاور و دانشجو بابک روزبه، پژوهشگران این مقاله در گردآوری و تنظیم متن نقش داشته‌اند. در نهایت تحلیل محتوای مقاله حاصل تلاش و مشارکت تمامی پژوهشگران می‌باشد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان بر خود لازم میدانند مراتب تشکر خود را از گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک و مسئولین فرهیختهٔ نشریهٔ وزین سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب) اعلام نمایند.

تعارض منافع

نویسندگان این مقاله گواهی مینمایند که این اثر در هیچ نشریهٔ داخلی و خارجی به چاپ نرسیده و حاصل فعالیتهای پژوهشی تمامی نویسندگان است و ایشان نسبت به انتشار آن آگاهی و رضایت دارند. این تحقیق طبق کلیهٔ قوانین و مقررات اخلاقی اجرا شده و هیچ تخلف و تقلبی صورت نگرفته است. مسئولیت گزارش تعارض احتمالی منافع و حامیان مالی پژوهش بعدهٔ نویسندهٔ مسئول است و ایشان مسئولیت کلیه موارد ذکر شده را بر عهده میگیرند.

REFERENCES

- Abbott, H. Porter (1987). Narrative Literacy. Translated by Roya Pourazar, Nima Ashrafi (2023). Tehran: Atrah Publications.
- Amid, Hassan (2009). Amid Literature. Thirty-sixth Edition. Tehran: Amir Kabir.
- Amirkhani, Masoud (2022). Memoir Writing in the Sacred Defense Ecosystem. Tehran: Sarir Publications.
- Arianpour Kashani, Manouchehr (2006). Arian's One-Volume Progressive Literature. Fourth Edition. Tehran: Jahan Rayane.
- Dad, Sima (1999). Dictionary of Literary Terms. Tehran: Morvarid Publications.
- Darakhshandeh, Abolfazl (2016). Advanced Memoir Writing Training. Tehran: Hadith Qalam Publications.

- Dehghan, Ahmad (2019). Soil and Memory. Tehran: Sarir Publications.
- Dehkhoda, Ali Akbar (2013). Dehkhoda Dictionary. Tehran: Tehran University Publications.
- Ebrahimi, Nader (1998). Writing Materials. First Edition. Tehran: Islamic Culture and Art Research Institute.
- Fattahi, Hossein (2007). Step-by-step story. Tehran: Sarir.
- Hari, Abolfazl (2012). Narrative Studies. Tehran: Liqaallah Publications.
- Kamri, Alireza (2015). Memorable essay. Tehran: Sarir.
- Khatibi, Hossein (1996). Prose Technique in Persian Literature. Tehran: Zavvar Publications.
- Maliki, Omid (2008). Sophisticated Persian Dictionary. Fifth edition. Tehran: Badihe.
- Mandanipour, Shahriar (2004). The Spirits of Shahrzad. Tehran: Qoqnoos.
- Mastour, Mostafa (2000). Basics of the short story. Tehran: Cheshme.
- Mirsadeghi, Jamal (2006). Elements of a story. Fifth edition. Tehran: Sokhan..
- Saberi, Fazlallah (2002). Frequency 1160. Third Edition. Tehran: Sooreh Mehr.
- Sangari, Mohammad Reza (2019). Holy Defense Literature. Tehran: Sarir.
- Sassani, Farhad (2008). Memory and War Discourse. Tehran: Sooreh Mehr Publications.
- Scholes, Robert (1968). Elements of Fiction. Translated by Farzaneh Taheri (1998). First Edition. Tehran: Markaz.
- Shamisa, Siros (2007). Literary Types. Second Edition. Tehran: Mitra.
- Westland, Peter. Storywriting methods. Translated by Mohammad Hossein Abbaspour Tamijani (2008). First edition, Tehran: Mina.
- Younesi, Ebrahim (2005). The art of storywriting. Eighth edition. Tehran: Negah

Articles

- Abdollahian, Hamid (2002). Story and Characterization in Stories. Journal of the Faculty of Literature and Humanities, University of Tehran.
- Farzad, Abdolhossein and Danesh, Kowsar and Khatami, Ahmad (2004). Analysis of the Key Works of the Holy Defense Fiction Literature from a Flowological Perspective. Year 17. Issue.
- Scientific Journal of Persian Poetry and Prose Stylistics (Former Bahar Adab). pp. 125-142
- Shamshirgarha, Mahboobeh (2018). Book Review: Memoir Writing and Its Place in the Historiography of the Qajar Era. Identifying the Types of Memoirs and Examining the Development of Memoir Writing in the Qajar Era, Focusing on the Impact of the Constitutional Revolution on This Phenomenon and Valuing the Place of This Movement in the Historiography of the Qajar Era. Year 8. Issue 1: Oral History Journal. 189-204.

فهرست منابع فارسی

- ابوت، اچ پورتر (۱۹۸۷). سواد روایت. ترجمه رؤیا پورآذر، نیما اشرفی (۱۴۰۲). تهران: انتشارات اطراف
- آریان‌پور کاشانی، منوچهر (۱۳۸۵). فرهنگ یک جلدی پیشرو آریان. چاپ چهارم. تهران: جهان رایانه
- ابراهیمی، نادر (۱۳۷۷). لوازم نویسندگی. چاپ اول. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و هنر اسلامی
- اسکولز، رابرت (۱۹۶۸). عناصر داستان. ترجمه فرزانه طاهری (۱۳۷۷). چاپ اول. تهران: مرکز
- امیرخانی، مسعود (۱۴۰۱). خاطره‌نویسی در زیست بوم دفاع مقدس. تهران: انتشارات صریر
- حری، ابوالفضل (۱۳۹۱). روایت‌شناسی. تهران: انتشارات لقاءالله
- خطیبی، حسین (۱۳۷۵). فن نثر در ادب پارسی. تهران: انتشارات زوار
- داد، سیما (۱۳۷۸). فرهنگ اصطلاحات ادبی. تهران: انتشارات مروارید
- درخشنده، ابوالفضل (۱۳۹۵). آموزش خاطره‌نویسی پیشرفته. تهران: انتشارات حدیث قلم
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۲). لغت‌نامه دهخدا. تهران: انتشارات دانشگاه تهران
- دهقان، احمد (۱۳۹۸). خاک و خاطره. تهران: انتشارات صریر
- ساسانی، فرهاد (۱۳۸۷). خاطره و گفتمان جنگ. تهران: انتشارات سوره مهر
- سنگری، محمدرضا (۱۳۹۸). ادبیات دفاع مقدس. تهران: صریر
- شمیسا، سیروس (۱۳۸۶). انواع ادبی. چاپ دوم. تهران: میترا
- صابری، فضل‌الله (۱۴۰۲). فرکانس ۱۱۶۰. چاپ سوم. تهران: سوره مهر
- عمید، حسن (۱۳۷۸). فرهنگ عمید. چاپ سی و ششم. تهران: امیرکبیر
- فتاحی، حسین (۱۳۸۶). داستان گام به گام. تهران: صریر
- کمری، علیرضا (۱۳۹۴). پرسمان یاد. تهران: صریر
- مالکی، امید (۱۳۸۷). فرهنگ فارسی فرهیخته. چاپ پنجم. تهران: بدیهه
- مندنی‌پور، شهریار (۱۳۸۳). ارواح شهرزاد. تهران: ققنوس
- میرصادقی، جمال (۱۳۸۵). عناصر داستان. چاپ پنجم. تهران: سخن
- مستور، مصطفی (۱۳۷۹). مبانی داستان کوتاه. تهران: چشمه
- وستلند، پیتر. شیوه‌های داستان‌نویسی. ترجمه محمد حسین عباسپور تمیجانی (۱۳۷۱). چاپ اول، تهران: مینا
- یونسی، ابراهیم (۱۳۸۴). هنر داستان‌نویسی. چاپ هشتم. تهران: نگاه

مقالات

- شمشیرگرها، محبوبه (۱۳۹۷). نقد و بررسی کتاب: خاطره‌نویسی و جایگاه آن در تاریخ نگاری عصر قاجار شناخت انواع خاطرات و بررسی تحول خاطره‌نویسی در عصر قاجار با تکیه بر تاثیر انقلاب مشروطه بر این پدیده و ارزش گذاری جایگاه این جریان در تاریخ نگاری دوره قاجار. سال هشتم. شماره ۱: نشریه تاریخ شفاهی.

۱۸۹-۲۰۴

- عبداللهیان، حمید (۱۳۸۱). داستان و شخصیت‌پردازی در داستان. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران

فرزاد، عبدالحسین و دانش، کوثر و خاتمی، احمد (۱۴۰۳). تحلیل آثار شاخص ادبیات داستانی دفاع مقدس از منظر جریان شناسی. سال هفدهم. شماره چهارم. نشریه علمی سبک شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب سابق). صص ۱۴۲-۱۲۵

معرفی نویسندگان

بابک روزبه: دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران.

(Email: babakrouzbeh1360@gmail.com)

(ORCID: 0009-0005-4588-0747)

شاهرخ حکمت: استاد گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران.

(Email: sh-hekmat@iau.ac.ir : نویسنده مسئول)

(ORCID: 0000-0002-3068-5747)

محسن ایزدیار: استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران.

(Email: izadyar.mohsen@yahoo.com)

(ORCID: 0000-0002-0279-3935)

COPYRIGHTS

©2021 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited.

Introducing the authors

Babak Roozbeh: PhD student in Persian Language and Literature, Arak Branch, Islamic Azad University, Arak, Iran.

(Email: babakrouzbeh1360@gmail.com)

(ORCID: 0009-0005-4588-0747)

Shahrokh Hekmat: Professor, Department of Persian Language and Literature, Arak Branch, Islamic Azad University, Arak, Iran.

(Email: sh-hekmat@iau.ac.ir : Responsible author)

(ORCID: 0000-0002-3068-5747)

Mohsen Izadiar: Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Arak Branch, Islamic Azad University, Arak, Iran.

(Email: izadyar.mohsen@yahoo.com)

(ORCID: 0000-0002-0279-3935)